

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БАС ПРОКУРАТУРАСЫНЫҢ
ЖАНЫНДАҒЫ ҚҰҚЫҚ ҚОРҒАУ ОРГАНДАРЫ АКАДЕМИЯСЫ**

**«Макаров тапаншасының тактико-техникалық
сипаттамасы. Тапаншаны бөлшектеу және жинау.
Макаров тапаншасынан ату әдістері мен ережелері »
тақырыбындағы атыс дайындығы бойынша**

ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫМДАР

Қосшы, 2024

ӘОЖ 623.44
КБЖ 68.512.1
T14

Пікір жазғандар:

Г.Н. Жампеисов. – Қазақстан Республикасы Қорғаныс министрлігінің Ұлттық Қорғаныс университеті Ұлттық ұлан факультеті бастығының оқу және ғылыми жұмыс бойынша орынбасары, философия (PhD) докторы, доцент;

Е.Т.Түсіпбеков. – Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының жанындағы Құқық қорғау органдары академиясы Кәсіби оқыту институты қызметтік даярлау кафедрасының оқытушысы, педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент.

Б.А. Тайжанов

«Макаров тапаншасының тактико-техникалық сипаттамасы. Тапаншаны бөлшектеу және жинау. Макаров тапаншасынан ату әдістері мен ережелері» тақырыбындағы атыс дайындығы бойынша: әдістемелік ұсынымдар / Б.А. Тайжанов. – Қосшы: Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының жанындағы Құқық қорғау органдары академиясы, 2024. – 29 б.

Аударма жасаған:

Нұрлыбекқызы Балнұр - Құқық қорғау органдары академиясының тыңдаушысы.

ISBN 978-601-81094-9-2

«Макаров тапаншасының тактико-техникалық сипаттамасы. Тапаншаны бөлшектеу және жинау. Макаров тапаншасынан ату әдістері мен ережелері» тақырыбындағы атыс дайындығы бойынша әдістемелік ұсыным Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының жанындағы Құқық қорғау органдары академиясының білім алушылары, оның ішінде тыңдаушыларға тәжірибелік көмек көрсету мақсатында құрастырылған.

Әдістемелік ұсыным кәсіби оқыту бағдарламаларын іске асыруда, Макаров тапаншасынан ату тәсілдері мен ережелерінің мақсаты мен мазмұнынан білімі бар мамандар даярлауды және олардың біліктілігін арттыруды көздейді.

Әдістемелік ұсынымда теориялық және практикалық мәліметтер жүйелі қамтылған.

ӘОЖ 623.44
КБЖ 68.512.1

*Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының жанындағы
 Құқық қорғау органдары академиясының Оқу-әдістемелік кеңесінің шешімімен
 (2024 жылғы 12 қаңтардағы №7 хаттама) басып шығаруға ұсынылды*

ISBN 978-601-81094-9-2

МАЗМҰНЫ

Кіріспе.....	4
1. Негізгі бөлім.....	6
1.1. Макаров тапаншасының тактико-техникалық сипаттамасы.....	6
1.2. Тапаншаны бөлшектеу және жинау.....	7
1.3. Макаров тапаншасынан ату әдістері мен ережелері.....	11
Қорытынды.....	28
Пайдаланылған әдебиеттер тізімі.....	29

КІРІСПЕ

Әдістемелік ұсыным 9 мм – Макаров тапаншасының (бұдан әрі - МТ) тактико-техникалық сипаттамасын, тапаншаны бөлшектеу және жинау, Макаров тапаншасынан ату әдістері мен ережелерін зерделеуге, және МТ-дан дала жағдайында, оқу сыныбындағы тренажерда атуды ұйымдастыру және орындау әдістемесін үйретуге арналған [1].

Әдістемелік ұсынымды білім алушылар оның ішінде тыңдаушылар тәжірибелік мақсатта пайдалана алады.

Қазіргі уақытта құқық қорғау органдарының алдына барған сайын күрделі міндеттер қойылуда. Олар өз қызметтерін кейде денсаулық үшін физикалық және психикалық қауіптің жоғары деңгейімен байланысты төтенше жағдайларда орындауы мүмкін. Тәуекел, физикалық және психологиялық тұрғыдан алғанда, бүгінгі күні құқық қорғау органдары қызметкерлерінің кәсіби қызметіндегі объективті компонент және мұндай тәуекелді нақты мүмкін болатын шегіне дейін төмендетуге бағытталған арнайы жұмыс өте маңызды. Осы тұрғыда О. В. Воронцова өз мақаласында былай көрсеткен: «Соответственно сотрудники полиции, особенно тех специальностей, которые несут наружную службу, сотрудники оперативных подразделений, сотрудники специальных подразделений должны иметь устойчивые навыки в обращении с оружием и уверенно вести огонь из короткоствольного оружия в любых условиях» [2]. Осы бағыттағы соңғы зерттеулердің бірінде тыңдаушыларды атыс дайындығына дайындаудағы педагогикалық міндеттер жаңа көзқараста сипатталып, білімді бекіту мен дағдыны қалыптастырудағы нәтижені арттыратын талаптарды төмендегідей көрсетеді: «Наиболее сложной педагогической задачей при формировании у обучающихся по основным программам профессионального обучения, первоначальных навыков стрельбы, является выбор и использование в совокупности различных методов и приемов обучения. Условиями, повышающими эффективность усвоения знаний и формирования навыков, являются: 1. Взаимосвязь между теоретическими разделами дисциплины «Огневая подготовка» и практической деятельностью ОВД. 2. Разработка для обучающихся ситуационных задач, отражающих специфику деятельности с учетом психоэмоционального состояния. 3. Индивидуальный подбор средств и методов для регуляции психического состояния обучающегося» [3, 244].

Т.В. Кириллова, А.М. Мищук осы тақырыпта жазған мақаласында атыс дайындығының әскери арнаулы оқу орындарындағы (бұдан әрі – ЭАОО) оқытылу маңыздылығы турасында: «В контексте поставленной нами научной проблемы профессиональная деятельность педагогов, реализующих дисциплины цикла «Огневая подготовка» в ведомственных вузах, является одним из основных факторов, оказывающих влияние на результат — сформированность навыков применения и использования табельного оружия у курсантов» [4, 174] – деп баяндайды.

Осыған байланысты құқық қорғау органдары қызметкерлерінің кәсіби міндеттерін шешу кезінде немесе қызметке байланысты жағдайларда атыс қаруымен қауіпсіз жұмыс істеуін қамтамасыз ету мәселесі қазіргі уақытта ерекше айқындық пен өзектілікке ие болып отыр. Қаруды әртүрлі қылмыстардың жолын кесу құралы ретінде қолдану жиі кездесетінін ескере отырып, табельдік қаруды сапалы және сенімді иелену құқық қорғау органдарының қызметкерлері, оның ішінде тыңдаушылар үшін өте маңызды.

Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының жанындағы Құқық қорғау органдары академиясында атыс даярлығына оқыту «Атыс даярлығы» пәнінің бекітілген оқу бағдарламасына және дереккөздерде көрсетілген нормативті құқықтық актілерге [5,6,7,8,9] сәйкес ұйымдастырылады және жүргізіледі.

Атыс даярлығы құқық қорғау органдары қызметкерлерінің кәсіби қызметтік және дене шынықтыру даярлығының маңызды бөлімдерінің бірі. Қызметтік міндеттерді орындау кезінде қаруды сенімді меңгеру үшін қажетті дағдыларды қалыптастыруға, дамытуға және жетілдіруге бағытталған.

1. НЕГІЗГІ БӨЛІМ.

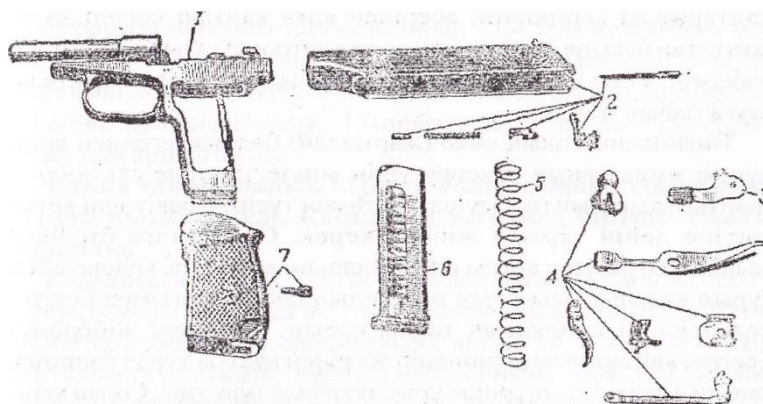
1.1. Макаров тапаншасының тактико-техникалық сипаттамасы

9 мм Макаров тапаншасы - жауды қысқа қашықтықта жеңуге арналған жеке шабуыл және қорғаныс қаруы.

9 мм Макаров тапаншасының тактико-техникалық сипаттамасы.

Оқ-дәрісі жоқ, оқ жатары мен тапаншаның салмағы -----	730 г.
Сегіз оқпен жабдықталған оқ жатары мен тапаншаның салмағы-----	810 г.
Тапаншаның ұзындығы -----	161мм.
Тапаншаның биіктігі-----	126, 75мм.
Ұңғысының ұзындығы -----	93 мм.
Ұңғысының калибрі-----	9 мм.
Кесіндінің саны-----	4.
Оқ жатарының сыйымдылығы-----	8 оқ
Патронның салмағы -----	10 г.
Оқтың салмағы-----	6,1 г.
Патронның ұзындығы-----	25 мм
Жауынгерлік атыс жылдамдығы-----	30 атыс/мин
Оқтың бастапқы ұшу жылдамдығы -----	315 м/с

Тапанша келесі негізгі бөліктер мен механизмдерден тұрады (1 - сурет):

1 - сурет. Макаров тапаншасының негізгі бөліктері мен механизмдері

1. жақтаулары бар ұңғыма және түсу қапсырмасы;
2. соқпалы, шығарғыш және сақтандырғышы бар ысырма;
3. ысырма кідірісі;
4. соққы-түсу механизмі;
5. қайтару серіппесі;
6. оқ жатар;
7. бұрандалы винті бар тұтқасы.

Әр тапаншаға керек-жарақ беріледі: қосалқы оқ жатар, сүрту, қап, тапанша бауы.

Атыс қаруының материалдық бөлігін зерделеу кезіндегі қауіпсіздік шаралары.

Қауіпсіздік шаралары - білім, біліктілік және дағдылардың іс-шаралар кешені болып, қайғылы жағдайлардың болмауына, қарудың, оқ-дәрінің санкцияланбай іске қосылуына жол берілмеуіне кепілдік беріп және олармен қауіпсіз қолдануға бағытталған [10, 11].

Қару-жарақтың материалдық бөлігін зерделеудегі қауіпсіздік ең алдымен жоғары тәртіппен қамтамасыз етіледі.

- Қолға қару алғанда, оның оқталғанын жеке тексеру қажет;
- Ату жетекшісінің рұқсатынсыз өз қаруын басқа адамдарға бермеуге, ал өзгенің қаруын алуға болмайды. Ешқашан қаруды қараусыз қалдырмаңыз;
- Қаруды адамдарға бағыттауға, тіпті оқталмаған қару болса да, бағыттап, ілгекті түсіруге қатаң тыйым салынады;
- Бөлшектер мен механизмдерді бөлшектеу тәртібінде қойып, артық күш пен қатты соққыларға жол бермей, абайлап ұстау қажет;
- Құрастыру кезінде бөлшектерді басқа тапаншалардың бөліктерімен шатастырмау үшін нөмірлеуге назар аударыңыз.

1.2. Тапаншаны бөлшектеу және жинау

Тапаншаны бөлшектеу толық емес және толық болуы мүмкін. Толық емес бөлшектеу тапаншаны тазалау, майлау және тексеру үшін, толық бөлшектеу тапаншаны қатты ластанған кезде, оны жаңбырдың немесе қардың астында болғаннан кейін, жаңа майлауға көшкен кезде, сондай-ақ жөндеу кезінде тазалау үшін жүргізіледі.

Тапаншаны жиі толық бөлшектеуге жол берілмейді, өйткені ол бөлшектер мен механизмдердің тозуын тездетеді.

Тапаншаны бөлшектеу және құрастыру кезінде келесі ережелерді сақтау қажет:

- бөлшектеу және құрастыру үстелде немесе орындықта, ал далада - таза төсеніштің үстінде жүргізіледі;
- бөлшектер мен механизмдерді бөлшектеу тәртібімен орналастырыңыз, оларды абайлап ұстаңыз, артық күш пен өткір соққыларға жол бермеңіз;
- құрастыру кезінде бөлшектерді басқа тапаншалардың бөліктерімен шатастырмау үшін олардың нөмірленуіне назар аударыңыз.

Тапаншаны толық емес бөлшектеу келесі тәртіпте жүргізіледі.

1) Тұтқаның түбінен оқ жатарды алыңыз. Тапаншаны оң қолыңызбен ұстап тұрып, сол қолыңыздың бас бармағымен оқ жатардың ысырмасын артқа қарай тартыңыз, сол қолыңыздың сұқ саусағымен оқ жатардың қақпағының шығыңқы бөлігін тартып, оқ жатарды тұтқаның түбінен алыңыз (2 - сурет).

2 - сурет

Патрон салғышта патрон бар-жоғын тексеріңіз, ол үшін сақтандырғышты өшіріңіз (жалаушаны төмен түсіріңіз), сол қолыңызбен ысырманы артқы күйге келтіріңіз, оны ысырманың кідірісіне қойыңыз және патрон салғышты тексеріңіз. Оң қолдың бас бармағын ысырманың кідірісіне басу арқылы ысырманы босатыңыз (3- сурет).

3 - сурет

2) Ысырманы жақтаудан ажыратыңыз. Тапаншаны оң қолыңызға тұтқадан ұстап, сол қолыңызбен түсу қапсырмасын төмен қарай тартыңыз және оны солға қарай еңкейтіп, оны осы қалыпта ұстап тұру үшін жақтауға тіреңіз (4 - сурет).

4 - сурет

Әрі қарай бөлшектеу кезінде оны оң қолдың сұқ саусағымен берілген күйде ұстаңыз.

Сол қолыңызбен ысырманы артқы жағына қарай жылжытыңыз және оның артқы ұшын көтеріп, кері серіппенің әсерінен алға жылжуға мүмкіндік беріңіз. Ысырманы жақтаудан бөліп, түсу қапсырмасын орнына қойыңыз.

3) ұңғымадан қайтарылатын серіппені алып тастаңыз.

Оң қолыңызбен жақтауды тұтқадан ұстап, сол қолыңызбен кері серіппені өзіңізге бұраңыз, оны ұңғымадан алыңыз (5 - сурет).

5 - сурет

Тапаншаны толық емес бөлшектеуден кейін жинау керісінше ретпен жүзеге асырылады.

1) ұңғымаға қайтару серіппесін салыңыз.

Жақтауды тұтқадан оң қолға алып, сол қолыңызбен ұңғымаға қайтару серіппесін салыңыз, бұл шеткі бұрылыстың басқа бұрылыстармен салыстырғанда диаметрі кішірек болатын ұшы болуы керек (6 - сурет).

6 – сурет

2) ысырманы жақтауға бекітіңіз. Жақтауды оң қолыңыздағы тұтқадан, ал сол жақтағы ысырманы ұстап тұрып, қайтару серіппесінің бос ұшын ысырма арнасына енгізіңіз және ұңғыманың тұмсығы ысырма арнасы арқылы өтіп, сыртқа шығып тұруы үшін ысырманы ең артқы күйге апарыңыз. Ысырманың артқы ұшын жақтауға түсіріңіз, осылайша жапқыштың бойлық шығыңқы жерлері жақтаудың ойықтарына сәйкес келеді және ысырманы жақтауға басып, оны босатыңыз. Қайтару серіппесінің әсерінен ысырма алдыңғы күйге қатты оралады. (7 - сурет). Сақтандырғышты қосыңыз (жалаушаны жоғары көтеріңіз).

7 - сурет

Ескерту. Ысырманы жақтауға бекіту үшін төмен қарай тартып, түсу қапсырмасын қайта ораудың қажеті жоқ. Сонымен қатар ысырманы артқы жағына қарай бұрып, оның артқы ұшын істен шыққанға дейін көтеру керек, осылайша қақпаның төменгі алдыңғы қабырғасы ысырманың артқы қозғалысын шектейтін түсу қапсырмасының жотасына тығылып қалмайды.

3) оқ жатарды тұтқаның негізіне салыңыз.

Тапаншаны оң қолыңызда ұстаңыз, сол қолыңыздың бас бармағымен және сұқ саусағымен оқ жатарды тұтқа негізінің төменгі терезесі арқылы тұтқаның негізіне салыңыз (8 - сурет).

8 - сурет

Бас бармағыңызбен оқ жатар қақпағын басыңыз, сонда ысырма (жауынгерлік серіппенің төменгі ұшы) оқ жатар қабырғасындағы шығыңқы артына секіреді; бұл жағдайда шерту пайда болуы керек. Оқ жатарды алақанмен ұруға жол берілмейді (9 - сурет).

9 - сурет

Толық бөлшектелгеннен кейін тапаншаның дұрыс құрастырылуын тексеріңіз.

Сақтандырғышты өшіріңіз (жалаушаны төмен түсіріңіз). Ысырманы артқы күйге келтіріп, оны босатыңыз. Біраз алға жылжыған ысырма ысырманың кідірісіне айналады және артқы күйінде қалады. Оң қолдың бас бармағын ысырманың кідірісіне басу арқылы ысырманы босатыңыз. Қайтару серіппесінің әсерінен ысырма алдыңғы күйге қатты оралуы керек, ал шерітпе жауынгерлік дайындықта тұруы керек. Сақтандырғышты қосыңыз (жалаушаны жоғары көтеріңіз). Шерітпе жауынгерлік дайындықтан шығып, бұғатталуы керек.

9 мм - МТ толық емес бөлшектеу және құрастыру нормативтері.

№ 12 норматив (МТ толық емес бөлшектеу) -

"өте жақсы" - 7 сек.

"жақсы" - 8 сек.

"қанағат" - 9 сек.

№ 13 норматив (толық емес бөлшектеуден кейін тапаншаны құрастыру) -

"өте жақсы" - 9 сек.

"жақсы" - 10 сек.

"қанағат" - 11 сек.

1.3. Макаров тапаншасынан ату әдістері мен ережелері.

Әр түрлі позициялардан атуға дайындау

Тапаншамен тұрған күйде, тізеден, жатудан, қолдан және тоқтап атудан немесе машинада қозғалу кезінде ату және т. б. жағдайларда жүргізіледі. Атудың барлық әдістерін атушы нысананы бақылауды тоқтатпай тез орындайды.

Тапаншаны ату келесі әдістерді орындаудан тұрады:

- **атуға дайындау** (тапаншаны тиеу, ату үшін жағдай қабылдау);

- **ату өндірісі** (нысанаға алу, шертпені түсіру);

- **атуды тоқтату** (түсу шертпесінің ұшын басуды тоқтату, сақтандырғышты қосу, яғни оны "қорғау" жағдайына ауыстыру, тапаншаны оқсыздандыру).

Шайқаста тапаншадан атыс өздігінен жүргізіледі.

Оқу мақсатымен әртүрлі позицияларда ату үшін "осындай мақсатта, жатып (тізеден, тұрып)-ат" командасы беріледі. Бұл бұйрық бойынша көрсеткен позицияны қабылдау керек, сақтандырғышты өшіру керек (жалаушаны төмен түсіріңіз) және көздеп, өздігінен ату керек. Бұл бұйрық шертпені оқ атуды жауынгерлік дайындыққа алдын-ала енгізумен де жасауға болады. Бұл жағдайда шертпені жауынгерлік дайындыққа қойғаннан кейін, шертпенің ұшын нысанаға алып, басу керек.

Атушының, іс-әрекеттерінің барынша дәлдігі мен ыңғайлылығын қамтамасыз ететін ату тәсілдерін орындау үшін әркім: өзінің жеке ерекшеліктеріне байланысты ату үшін, ең тиімді және тұрақты позицияны

әзірлеуі керек, сонымен бірге қолдағы тұтқаның біркелкі орналасуына және дененің, қолдың және аяқтың ең ыңғайлы жағдайда орналасуына қол жеткізуі керек.

Атуға дайындау

1. Тұрақты ату позициясын қабылдау үшін (10 - сурет) қажет:

- жартылай солға бұрылып, дененің ауырлығын екі аяққа біркелкі таратып, оң аяқты ұстамай, оны иық еніне қойып, нысанаға қарай алға бағыттаңыз (биіктігі қаншалықты ыңғайлы);

- қақпақты шешіп, тапаншаны қабығынан алыңыз;

- қолдың иек биіктігінде орналасуын сақтай отырып, тапаншаны оң көзге қарсы жоғары қаратып тік ұстаңыз; сол қолды дененің бойымен еркін түсіру керек немесе артқы жағына қою керек;

- тапаншаның тұмсығын жоғары қаратып ұстап тұрып, оң қолдың бас бармағын сақтандырғыш жалаушасына қойып, оны төмен түсіріңіз (сақтандырғышты өшіріңіз); сұқ саусағыңызды түсіру қапсырмасына, түсіру шертпесіне тигізбестен салыңыз.

10 - сурет .Тұрып ату позициясы

Ескертпелер: 1. Сол қолмен ату кезінде дененің жағдайы керісінше болады; тапаншаны оң қолыңызбен қорабынан шығарып, сол қолыңызға жіберіңіз.

2. Егер атыс өздігінен жүргізілетін дайындықпен емес, шертпені алдын ала дайындықпен жүргізілсе, онда сақтандырғышты өшіргеннен кейін, оң қолдың бас бармағын шертпенің басына басу арқылы шертпені жауынгерлік дайындыққа қою керек.

2. Тізеден ату позициясын қабылдау үшін (11-сурет.) аяқтың саусағы оң аяғының өкшесіне қарсы болатындай етіп сол аяғыңызды артқа қою керек;

11- сурет. Тізеден атуға арналған позиция

- сол тізеңізге тез түсіп, өкшеңізге отырыңыз; оң аяғыңызды тізеден аяққа дейін мүмкіндігінше тік ұстаңыз, аяқтың саусағын нысанаға қарай ұстаңыз; тапаншаны қорабынан алыңыз, сақтандырғышты өшіріңіз (жалаушаны төмен түсіріңіз);

- егер атыс шертпені алдын ала дайындықпен жүргізілсе, шертпені жауынгерлік дайындыққа қойыңыз; тапаншаны ұстаңыз.

3. Жатып ату позициясын қабылдау үшін (12 - сурет.) оң аяқпен алға және сәл оңға толық қадам жасау керек;

12 - сурет. Жатып атуға арналған позиция

- алға еңкейіп, сол тізеңізге төмен түсіп, сол қолыңызды алдыңызға саусақтарыңызбен оңға қарай жерге қойыңыз; содан кейін сол аяғыңыздың жамбасы мен сол қолыңыздың білегіне дәйекті түрде сүйеніп, сол жағыңызға жатып, асқазанға тез бұрылып, аяғыңызды ұштарымен сыртқа қарай жайыңыз. Тапаншаны қорабынан алыңыз, сақтандырғышты өшіріңіз және шертпені жауынгерлік дайындыққа қойыңыз; егер атыс өздігінен жүргізілсе,

сақтандырғышты өшіргеннен кейін шертпеге тигізбестен оң қолдың сұқ саусағын түсірме қапсырмасына салыңыз.

Ату өндірісі

Барлық позициялардан оқ ату үшін сізге атуға қажет: мақсатты нүктені таңдаңыз; нысананы бақылауды тоқтатпай, оң қолды тапаншамен алға қарай созыңыз, тапаншаны оң қолдың қолымен ұстап тұрыңыз; осы қолдың сұқ саусағын түсіру шертпесінің ұшына бірінші буынмен жайғастырып, оң қолдың бас бармағын ұңғыманың бағытына параллель қойып, тұтқаның сол жағына созыңыз (13 - сурет.);

13 - сурет. Ату кезінде тапаншаны ұстау

- созылған оң қолды еркін, кернеусіз ұстаңыз, бұл қолдың саусақтарын ұңғыманың канал осі мен қолдың шынтағынан өтетін жазықтықта ұстаңыз (14-сурет.); тапаншаның тұтқасын қыспай және мүмкіндігінше бірқалыпты ұстаңыз.

14 - сурет. Тұрып ату позициясы

Нысанаға алу үшін тыныс алуды табиғи дем шығаруда ұстаңыз, сол көзді қысыңыз, ал оң жақ көзбен нысана саңылауы арқылы тапаншаның ұшына қараңыз, тапаншаның ұшы ойықтың дәл ортасына келуі керек, ал оның жоғарғы жағы нысананың жоғарғы жиектерімен тең болады; бұл жағдайда тапаншаны мақсатты нүктенің астына (оны тастамай) апарыңыз және сонымен бірге түсу шертпесінің ұшын басуды бастаңыз.

Ескерту. Егер атқышқа сол көзді бөлек жабу қиын болса, екі көзді де ашық көзбен нысанаға алуға рұқсат етіледі.

Шертпені түсіру үшін деміңізді ұстап тұрып, сұқ саусақтың бірінші буынымен шертпенің ұшын ақырын басу керек.

Алдын ала тартылған шертпеде, түсу шертпесінің атыс болмайтын бос жүрісі бар екенін есте ұстаған жөн.

Шертпенің ұшын басқан кезде саусақтың қысымы тура артқа түсу керек. Атқыш тегіс нысананың жоғарғы жағы мақсатты нүктемен тураланған кезде, атқыш мақсатты нүктеден ауытқыған кезде, атқыш қысымды арттырмай, сонымен қатар босатпай, тапаншаның ұшын түзетуі керек және нысананың тегіс ұшы қайтадан мақсатты нүктемен тураланғаннан кейін, шертпенің ұшындағы қысымды қайтадан біртіндеп күшейтіңіз.

Шертпені түсіру кезінде нысанаға жақын жерде тапанша ұшының шамалы тербелістерінен қысылмау керек; мақсатты нүктеге ең жақсы сәйкес келетін сәтте түсуге деген ұмтылыс міндетті түрде төмен түсуге әкелуі мүмкін, демек бұл дәл ату емес. Егер атқыш шертпенің ұшын басып, енді дем ала алмайтынын сезсе, саусақтың қысымын әлсіретпей немесе күшейтпей, дем алып, оны қайтадан ұстап тұрып, шертпенің ұшын ақырын қысуды жалғастыру керек.

Макаров тапаншасынан ату

Тапаншамен қаруланған әрбір әскери қызметші өзінің жеке ерекшеліктеріне байланысты ату үшін тапаншадан ату әдістері мен ережелері көрсетілген атыс жөніндегі нұсқаулықтан ең тиімді және тұрақты позицияны таңдауы керек.

Бұл нұсқаулықты тек ұрыста тапаншаның жауынгерлік қолданылуын дұрыс түсінгенде, атыс техникасына әсер ететін тапаншаның конструктивті ерекшеліктерін білгенде және ату техникасын орындауда тұрақты, жүйелі, дұрыс ұйымдастырылған жаттығулармен орындауға болады.

Тапаншалар ұрыста қысқа қашықтықта және қоян-қолтық ұрыста қолданылады, сондықтан тапаншаны ату әдістері мен оның құрылысы тапаншаның тез іске қосылуын қамтамасыз етуі керек.

Ұлттық гвардияда қызмет ететін тапаншалар алып жүруге ыңғайлы, іс-әрекетте ақаусыз, оңай ауыстырылатын оқ жатары бар және оң қолдың саусақтарымен басқарылатын сақтандырғыштарға ие. Біздің тапаншаларымыз қаруды кернеусіз ату кезінде ұстауға мүмкіндік беретін жақсы тепе-теңдікке ие.

Қару-жарақ пен жабдықты қалай алдыңыз, сол кезден бастап, сізге ыңғайлы болу үшін оларды өзіңізге сәйкестендіру керек. **Жылдам және дәл**

ату үшін негізгі компоненттерді игеру қажет: тірек, ұстау, түсу. Мұнда әрбір деталь маңызды.

№ 1 Блок. Тірек

№ 1 ату позициясы (агрессивті позиция)

Атыс кез келген позициядан жүргізілуі мүмкін. Жақсы дайындалған атқыш ату қажет болған кезде кез келген позицияда нысанаға тигізе алуы керек. Ол үшін атудың дұрыс емес жағдайы жоқ. Қолдану тиімділігіне сүйене отырып, әмбебап тірек немесе агрессивті тірек жасалды. Оны қабылдау үшін ату бағытында алдыңғы жағында тұру керек, атқыштың денесі мен аяғы гимнастикалық позициядағыдай позицияны алады: аяқтың тізесі иықтың еніне жақын орналасқан; дене салмағы екі аяққа да біркелкі бөлінеді; аяқтардың ұштары екі жаққа ұзартылған, бір-біріне белгілі бір бұрышпен орналастырылған, солға немесе оңға шығаруға рұқсат етіледі (егер солақай) аяқтар жартылай алға, тізе буынында сәл бүгілген, серіппелі, биік орындыққа отырғандай, денеңіз сәл алға, қолдарыңыз тігістерде еркін, денеңіз босаңсыған, иықтарыңыз тегіс, мақсатты нысанаға қарай тіке қараңыз. (№ 15, 16 - суреттер). Аяқтар арасындағы қашықтық барлық атқыштар үшін бірдей болмауы мүмкін және адамның бойына байланысты.

15 - сурет

16 - сурет

Аяқтың тым жақын орналасуы қажет емес, өйткені тірек нүктелері жерге жақындайды, бұл атқыштың тұрақтылығына тиімсіз әсер етеді. Әдетте, аяқтары төмен позицияға үйренген көрсеткілер жел кезінде және жаттығу белгілі бір жылдам қозғалыстарды қажет ететін жылдамдықты ату кезінде өздерін сенімсіз сезінеді. Аяқтың тым кең орналасуы да қажет емес, өйткені бұл позиция бұлшықеттің айтарлықтай кернеуін қажет етеді және тез шаршауды тудырады.

Бұл ұстанымның дұрыстығын әскери қызметшіні сәл алға немесе артқа итеру арқылы тексеруге болады.

№ 2а ату жағдайы (тізеден тоқтаусыз)

Ол өте тез қабылданады, мүмкіндігінше қысқа уақыт ішінде мөлшерін азайту мақсатында (адамның бойы жарты белден). Агрессивті позициядан сіз сол аяғыңызбен алға жарты қадам жасауыңыз керек, оң тізеңізге түсуіңіз керек (солақай – керісінше). Қолдар алға еркін, созылып тұруы керек. Шынтақ тізеге тірелмейді. Дене корпусы сәл алға беріледі (17 - сурет.).

17 - сурет

№ 2б ату жағдайы (тізеден тоқтаумен)

Қарсыласқа ыңғайлы атыс жүргізу және атыс кезінде тұрақтылықты арттыру үшін атыста тоқтаған жөн. Ату агрессивті позициядан да, тізеден де тоқтаусыз қабылданады. Агрессивті позициядан сіз сол аяғыңызбен алға жарты қадам жасап, оң тізеңізге түсуіңіз керек. Қолдар алға созылып, сол қолдың шынтағы сол тізеге тіреледі (егер оң қол болса), сәйкесінше оң шынтақ оң тізеге (егер солақай болса). Бұл жағдайда шынтақ сәл алға қарай беріледі, иық трицепсінің басталуымен тізеге тіреледі. Дене корпусы сәл алға қарай беріледі. Оң жақ үлкен жамбас бұлшықетпен оң өкшеге мықтап тірелеміз (солақай, тиісінше, керісінше) (18 - сурет).

18 - сурет

№ 2в ату жағдайы (екі тізеден)

Ұрыста барлық әдістер жақсы, егер олар нәтиже берсе. Осындай әдістердің бірі-екі тізеден ату. Жағдайларға сүйене отырып, сіз бірден шешім қабылдауыңыз керек, қысқа уақыт ішінде бұлшықет рефлексін (өзін-өзі сақтау рефлексін) айтуға болады. Мұндай жағдайларда шабуыл сызығынан шығып, бір уақытта қарсы шабуыл жасау маңызды. Екі тізеден ату үшін позицияны қабылдау үшін аяқтарды тізе буынына бүгу керек, дене корпусын артқа беру керек, екі аяқтың өкшесіне отыру керек. Шынтақ буынында сәл бүгіліп, қолды алға созыңыз (19 - сурет).

19 - сурет

№ 3 ату позициясы (оң жақта жатып)

Жату позициясы нысанаға дәл тигізіп ату, көрінбейтін немесе әрең байқалатын, өзін-өзі сақтау мақсатында ату үшін ең тиімді – позиция. Позицияны қабылдау үшін оң аяғыңызбен алға қадам жасау керек, тізе буынында, сол қолыңызды алақаныңызбен жерге қарай ішке бүгіңіз. Алақан жерге тірелгеннен кейін, біз екі аяқты артқа итереміз, қару-жарақпен оң қолды үнемі алға қарай ату бағытына бағыттаймыз. Әрі қарай, біз оң жаққа жатамыз, ал тізе буынында бүгілген сол аяқты асқазанға басамыз.

Қаруы бар оң қол, төменнен, жоғарыдан сол қол алға созылған (20 - сурет).

- сіз әрқашан артқы жағынан емес алдыңғы жағынан көресіз, сондықтан алға қадам басқан жөн.

20 - сурет

21 - сурет

21 а - сурет

22 - сурет

№ 2 Блок. Ұстау

Қаруды тұрақты ұстау, оны нысанаға бағыттау үшін бізге дұрыс ұстау қажет. Физиологиялық ерекшеліктеріне байланысты әр адамға жеке көзқарас болуы керек. Дұрыс ұстау үшін жаттығу керек, олар айтқандай, бәрін өзіңіз көріңіз. Әлемде қару-жарақтың белгілі бір түрлерімен манипуляцияның көптеген нұсқалары бар. Бұл жағдайда посткеңестік кеңістікте қолданылатын нұсқа сіздің назарыңызға ұсынылады.

Материалды тез және дұрыс игеру үшін элементтерге бөлу және сәйкес әрекеттерді орындау ұсынылады. Сіз агрессивті позициядасыз және "Ұрысқа" немесе "Қаруға" бұйрық бересіз, тапаншаны қабынан, сол **бөлімдерден** алу керек.

"Бір" деп айтылған кезде оң қолды оң жаққа апарыңыз, қабықты ашыңыз (егер стандартты қабық болса), бас бармақ пен сұқ саусақтың ортасын тапанша тұтқасының негізіне мықтап басыңыз, сұқ саусақпен және ортаңғы саусақпен тұтқаны ұстаңыз, тапаншаны қабықтан алыңыз. Сонымен қатар сол қолды кеудеге (күн сәулесі айқасқан аймағына, әркімнің дене бітіміне қарай) алақан оң қолға қарай 45° бұрышпен қарайтындай етіп, алақаннан бөлек бас бармақ тапаншаны күту жағдайына орналасады (21, 21а, 22 - суреттер).

Оқ жатар тапаншаға қосылмаған жағдайда

"Бір" деп айтылған кезде оң қолды оң жаққа апарыңыз, қабықты ашыңыз (егер стандартты қабық болса), бас бармақ пен сұқ саусақтың ортасын тапанша тұтқасының негізіне мықтап басыңыз, сұқ саусақпен және ортаңғы саусақпен тұтқаны ұстаңыз, тапаншаны қабықтан алыңыз. Сонымен қатар сол қолды оқ жатарға апарыңыз, алақанның ортасын оқ жатардың бүгілген қабырғасына мықтап бекітіңіз, бас бармағыңызбен, ортаңғы және сақина саусақтарыңызбен

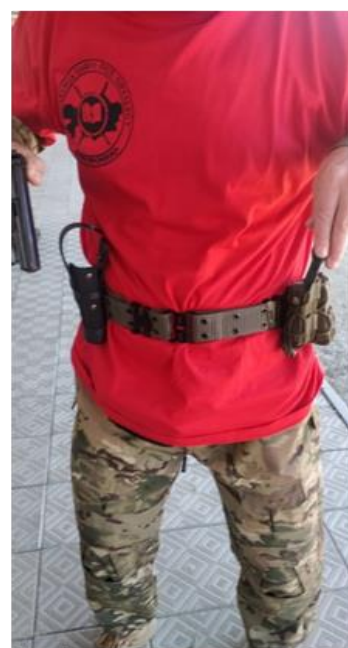
оны ұстаңыз, сұқ саусағыңызбен оқ жатарды ұстап, сөмкеден көтеріңіз (23, 23 а, 24 - суреттер.).

23 - сурет

23а - сурет

24 - сурет

"Екі" деп айтылған кезде оң қолыңызбен тапаншаны сол қолыңызға апарыңыз, бас бармағыңызбен сақтандырғыштан алыңыз, тапаншаны 45^0 доғал бұрышта, төмен қаратып ұстаңыз.

Сол қолыңызбен алақанның ішкі жағымен ысырманы алыңыз, мықтап қысыңыз, мықтап ұстаңыз. Оң қолыңызбен алға қарай жылжу жасаңыз, оқты оқ жатардан алыңыз. Сол қолыңызбен ысырманы босатып, оң қолыңыздың үстінен тапанша тұтқасына жәймен өтіңіз (25, 26, 26 а суреттер.).

25 - сурет

26 - сурет

26а - сурет

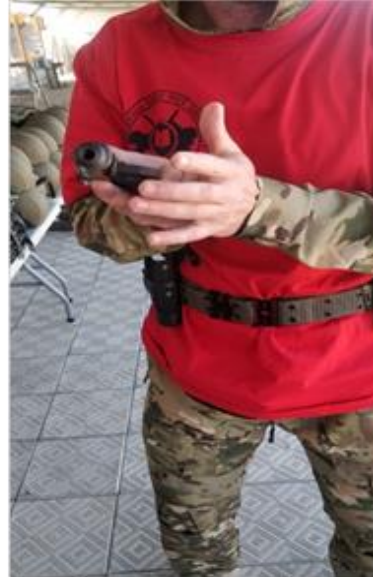
Оқ жатар тапаншаға қосылмаған жағдайда

"Екі" деп айтылған кезде оң қолыңызбен тапаншаны сол қолыңызға апарыңыз, бас бармағыңызбен сақтандырғыштан алыңыз, тапаншаны 45^0

бұрышпен (өткір), төмен қаратып ұстаңыз. Сонымен қатар, сол қолыңызбен оқ жатарды тапаншаға апарыңыз, сұқ саусағыңызбен оқ жатарды тапанша тұтқасының негізіне бағыттаңыз. Тапанша тұтқасының негізін алақанның ішкі жағымен соққанға дейін сол қолдың күрт қимылымен оқ жатарды бекітіңіз (27, 28 - суреттер.).

27 - сурет

28 - сурет

Сол қолыңыздың алақанның ішкі жағымен ысырманы алыңыз, мықтап қысыңыз және мықтап ұстаңыз.

Оң қолыңызбен жәймен алға жылжу жасаңыз, оқты оқ жатарға салыңыз. Сол қолыңызбен ысырманы босатыңыз.

"Үш" – деп айтылған кезде сол қолыңызбен оң қолыңыздың үстіндегі тапанша тұтқасына жәймен өтіңіз. Сол қолдың бас бармағы жапқыш бойымен, түзу тұруы керек. Бас бармақ ұшымен ысырма ұстағышын қысыңыз, саусақтарыңызбен тапаншаның тұтқасын оң қолыңыздың саусақтарының үстіне ораңыз. Саусақтарыңызды емес, алақаныңызды тұтқаға басыңыз. Тапаншаның 70% сол қолмен ұсталады (29, 30 - суреттер.).

29 - сурет

30 - сурет

№ 3 Блок. Түсіру

А) Нысанаға алу

Адамға жергілікті затты көрсеткен кезде қолын көрсетілген затқа қарай созу тән қасиет. Бұл әрекеттің әдетке айналғаны соншалық, бастапқыда қолға (саусаққа) берілген бағыт нақтылау үшін айтарлықтай өзгерістерді қажет етпейді. Бұл қасиет тапаншаны нысанаға жылдам бағыттау үшін қолданылуы керек. Тапаншаның ұңғымасының бағыты атқыштың қолының жалғасы болатындай етіп ұстауды үйрену керек (31, 32 - суреттер.). Басқаша айтқанда, егер ұңғыма сұқ саусақтың орнын алса, онда қолдың бағыты қаруды нысанаға тез және дәл бағыттауға мүмкіндік береді.

31 - сурет

32 - сурет

Кейіннен біз тапаншаны нысанаға бағыттаймыз, қарудың кеудеден нысанаға қарай қозғалысы, созылған қолға, шынтак буынында сәл бүгілген болуы керек.

Қолдың алға қарай қозғалысы жүріп жатқанда, біз көзді толығымен тапанша ұшындағы көздеуге бағыттаймыз, оларды анық көру керек. Нысана бұлыңғыр. Біз екі көзбен де нысананы көздейтінімізді есте ұстауымыз керек (33 - сурет).

Б) атыс өндірісі

Қолдың бас бармағы ұңғыманың бағытына параллель, тапанша жақтауының сол жағымен созылады. Сұқ саусақ бірінші буынымен түсу шертпесіне қойылады, ал саусақтың қалған бөлігі қарумен жанаспайды, осылайша тапанша жақтауының оң жағы мен сұқ саусақтың арасында алшақтық пайда болады. Сұқ саусақтың бұл позициясы нысанаға бағытталған тапаншаның жылжып кетуін тудырмай, тікелей артқа түсу қысымын жақсы қамтамасыз етеді.

Алдыңғы әрекеттерді орындағаннан кейін шертпеге басу керек.

Түсу шертпесін жәймен басу - бұл сұқ саусақтың жарты сағаттық бүгілуі емес екенін есте ұстаған жөн. Шертпені жәймен басу деп түсу шертпесінің барлық жұмыс уақытында қысым күші мен жылдамдықтың үйлесуі (34 - сурет).

33 - сурет

34 - сурет

Атысты тоқтату

Атысты тоқтату уақытша және толық болуы мүмкін.

Атысты уақытша тоқтату үшін **"тоқта"** командасы беріледі. Бұл бұйрық бойынша атқыш шертпенің ұшын басуды тоқтатуы керек; тапаншаны оң қолыңызда ұстап тұрып, сол қолдың бас бармағымен сақтандырғыш жалаушасын қызыл шеңберді жабатындай етіп көтеріңіз (сақтандырғышты қосыңыз) және қажет болған жағдайда тапаншаны қайта жүктеңіз.

Тапаншаны қайта жүктеу үшін сізге қажет:

- тапанша тұтқасының түбінен оқ жатарды алыңыз;
- жабдықталған оқ жатарды тұтқаның негізіне салыңыз;
- егер атыс болса, сақтандырғышты өшіріңіз (жалаушаны төмен түсіріңіз) және егер атыс шертпені алдын-ала дайындықпен жүргізілсе, шертпені жауынгерлік дайындыққа қойыңыз. (Егер оқ жатардағы барлық оқ қайта жүктелмес бұрын пайдаланылса, болтты артқа тартып, оны босату керек.)

Атысты толық тоқтату үшін "Оқсыздандыр" командасы беріледі.

Бұл бұйрық бойынша атқыш келесі іс- әрекеттерді орындау керек:

- шертпенің ұшын басуды тоқтатыңыз;
- сақтандырғышты қосыңыз;
- тапаншаны оқсыздандырыңыз.

Тапаншаны оқсыздандыру үшін сізге қажет:

- тұтқаның түбінен оқ жатарды алыңыз;
- сақтандырғышты өшіріңіз (жалаушаны төмен түсіріңіз);
- оқ жатардан оқтарды алыңыз, ол үшін тапаншаны оң қолыңызда тұтқадан ұстап тұрып, сол қолыңызбен болтты артқа тартып, босатыңыз; оқ жатардан болтпен лақтырылған оқты жерден (еденнен) көтеріп, щеткамен сүртіңіз;

- сақтандырғышты қосыңыз;
- тапаншаны қорабына салыңыз;
- оқ жатардан оқтарды алыңыз: оқ жатарды сол қолыңызға алып, оң қолыңыздың бас бармағымен оқ жатардан оқтарды берушіден бірінен соң бірін алға жылжытыңыз және оларды сол қолдың алақанымен алыңыз (35 - сурет)

35 - сурет. оқтарды оқ жатардан шығару

"Қару жарак тексеруге" бұйрығы бойынша атушы міндетті:

- сол қолыңызбен оқ жатарды тапанша тұтқасының түбінен шығарып, сақтандырғыштың алдында (36 - сурет.) оқ жатардың жеткізушісі қақпадан 2-3 см жоғары болатындай етіп, оң қолыңыздың бас бармағының астына салыңыз;

- атыс жетекшісі қаруды тексергеннен кейін оқ жатарды сол қолыңызға алыңыз

36 - сурет

- оң қолдың бас бармағымен ысырманы кідірту түймесін басып, ысырманы босатыңыз;
- түсу шертпесін басу арқылы шертпенің қорытынды түсуін жасаңыз;
- сақтандырғышты "қауіпсіздік" күйіне қойыңыз;
- оқ жатарды тұтқаның негізіне салыңыз;
- тапаншаны қорабына салыңыз да, қораптың қақпағын бекітіңіз.

Тоқтап және қалқан артынан тығылып ату

Тоқтап ату өрттің жарамдылығын арттыру үшін қолданылады. Тоқтау биіктігіне байланысты атқыш ату үшін тиісті позицияны қабылдауы керек.

Тоқтап ату кезінде тапанша мен оң қолды аялдамаға қойыңыз, сонда қолыңыздың буыны салмақта болады, ал тапаншаның тұтқасы аялдамаға тимейді.

Қалқандар қарсыластың бақылауын қиындату және оны өрттен қорғау үшін қолданылады.

Қалқанға байланысты қолды ату кезінде қарсыласты ату үшін, тиісті позицияны қабылдау керек (тұрып, тізеден, жатып) және оң қолды тапаншамен қолдың буынын бос ұстау үшін, аялдамаға қою керек (37, 38 - суреттер).

37 - сурет. Қалқан артынан тұрып тізеден ату позициясы

38 - сурет. Қалқан артынан позициясы

"Зарядтаңыз" командасы бойынша атуға дайындалу кезінде атушы мыналарды жасау керек:

- тапаншаны қорабынан алыңыз; оқ жатарды тұтқаның түбінен алыңыз; тапаншаны қорабына салыңыз;

39 - сурет. Оқ жатарды оқтармен жабдықтау

- оқ жатарды оқтармен жабдықтаңыз, ол үшін оқ жатарды сол қолыңызда ұстаңыз (39 - сурет.), оң қолыңызбен оқ жатарға бірінен соң бірі оқтарды салыңыз, бас бармағыңызбен оқты оқ жатар корпусының бүйір қабырғаларының жоғарғы бүгілген жиектерінен өткенше басыңыз, оны капсюльмен оқ жатар корпусының артқы қабырғасына жақындатыңыз;

- тапаншаны қорабынан шығарып, оқ жатарды тұтқаның негізіне салыңыз;

- оқты ұңғыманың оқ жатарына жіберіңіз, ол үшін сақтандырғышты өшіріңіз (жалаушаны төмен түсіріңіз), сол қолыңызбен ысырманы артқы жағына апарыңыз және оны босатыңыз;

- сақтандырғышты қосыңыз (қызыл шеңберді жабатындай етіп оң қолыңыздың бас бармағымен сақтандырғыш жалаушасын қойыңыз) және тапаншаны қорабына салыңыз.

Ескерту. Жауынгерлік жағдайда тапанша алдын ала оқтаулы тұру керек.

Мақсатты нүктені таңдау.

Мақсатты неғұрлым сенімді түрде жену үшін жоғарыдағы кестені басшылыққа ала отырып, оған дейінгі қашықтықты және траекториядан асып кету мөлшерін ескеріңіз. 50 м дейінгі қашықтықта қозғалмайтын нысандарды ату кезінде нысананың орналасуына және оның биіктігіне сәйкес әр уақытта нысанаға алу нүктесі таңдалады. Атыс жазықтығында қозғалатын нысандар бойынша атыс қозғалмайтын нысандар сияқты жүргізіледі. Атыс жазықтығына бұрышпен қозғалатын нысанаға соққы беру үшін оның қозғалыс жылдамдығын ескере отырып, нысананың қозғалыс бағыты бойынша нысаналы нүктені шығару керек. Қысқа уақытқа немесе кенеттен пайда болатын нысанаға ату, өзін-өзі тексеруді жүргізу және нысананың ең тиімді позициясы сәтінде атыс ашу.

Көрінісі шектеулі жағдайында ату.

Түнде жасанды жарықпен ату кезінде атқыштан қысқа уақыт ішінде ату үшін үлкен шеберлік қажет. Жасанды жарықтандырған кезде, атқыш нысананы тез тауып, жарықтың ұзақтығына байланысты атыс немесе бірқатар оқ атуы керек. Қараңғы түскенде және жарық (ай) түнде ату күндізгідей ережелерге сәйкес жасалады. Түнде, нысананы жарықтандыруға және нысанаға алуға мүмкіндік болмаған кезде, адамның бейнесіне немесе жау тарапынан атыс пен түрлі дыбыстардың жарқылына қарай ату керек.

ҚОРЫТЫНДЫ

Атыс даярлығы жауынгерлік даярлықтың құрамдас бөлігі және білім алушыларды даярлау бағдарламасы бойынша жалпы әскери даярлық пәндерінің бірі бола отырып, әскери құралымдар қызметінің барлық аспектілеріне әсер етеді. Ол қызметкерлердің ерік-жігерін қатайтады, олардың қару-жарақты меңгеру қабілетін жетілдіреді, зейінділікті, байқағыштықты, табандылықты дамытады. Бұл әскери тәртіпті сақтауға және тәртіпті нығайтуға ықпал етеді. Мамандарды даярлау сапасына қойылатын талаптардың артуына және әскери істе үнемі болып жатқан өзгерістерге сүйене отырып, мерзімді қайта өңдеу және жаңа оқу құралдарын әзірлеу қажеттілігі туындайды. Бұл нұсқаулықта тапаншаның материалдық бөлігі мен МТ-нан оқ ату техникасын оқыту әдістемесі бойынша негізгі ережелер біріктірілген. Қарастырылған жаттығулар кешені оқу бағдарламасында қарастырылған оқу сабақтары шеңберінде қару-жарақпен жұмыс істеудің негізгі техникасын жасау үшін ең қажетті білімді, білікті және дағдыларды қалыптастырады. Білім алушыларға қызметтің (оқудың) бүкіл кезеңінде дербес күнделікті жаттығу туралы еске салу артық болмайды. Бұл жаттығулар кез келген жағдайда қарумен жұмыс істеудің тактикалық әдістерін қолдануға болатын техникалық базаны жасайды.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. 9-мм Макаров тапаншасынан ату бойынша нұсқаулық (МТ). М.:Воениздат, 1987.
2. Воронцова, О. В. Психофизические трудности овладения приемами и правилами стрельбы курсантами (слушателями) вузов МВД РФ // Вестник Волгоградской академии МВД России. 2014. № 2 (29). С. 124.
3. Карпушкин, В.В. Формирование первоначальных навыков выполнения упражнений курса стрельб у сотрудников, проходящих обучение по основным программам профессионального обучения // Вестник экономической безопасности. 2023. № 2. С. 242–245. <https://doi.org/10.24412/2414-3995-2023-2-242-245>
4. Кириллова, Т.В., Мищук, А.М. Педагогический потенциал дисциплин курса «Огневой подготовки» для повышения эффективности обучения курсантов навыкам стрельбы из табельного оружия // Вестник Кузбасского института. 2017. № 4 (33) С 174-183.
5. Қазақстан Республикасының Конституциясы: 1995 жылғы 30 тамызда қабылданды. – Алматы, 1995 (Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 7 қазандағы № 284-І; 2007 жылғы 21 мамырдағы № 254-ІІІ; 2011 жылғы 2 ақпандағы №403-ІV заңдарына енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен).
6. Құқық қорғау органдары туралы: Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 6 қаңтардағы № 380-ІV-ЗРК Заңы (Қазақстан Республикасының 25.10.2015 ж. № 374-V Заңына енгізілген өзгерістермен және толықтырулармен).
7. Қазақстан Республикасы Президентінің 2017 жылғы 13 қазандағы № 563 Жарлығымен бекітілген Қазақстан Республикасының Бас прокуратурасы туралы Ереже (21 - тармақ)
8. ҚР ПО атыс дайындығы бойынша тәлімдеме: Қазақстан Республикасының ПМ 2013 жылғы 6 наурыздағы бұйрығы (№10, №2 қосымша).
9. ҚР ПО қаруландыру қызметінің нұсқаулығын бекіту: Қазақстан Республикасының ПМ 2012 жылғы 28 желтоқсандағы №705 бұйрығы.
10. Таукенов, Т.М., Бидайбеков, Н.А. «Атыс дайындығы» пәні бойынша сызба альбом /Т.М. Таукенов, Н.А. Бидайбеков. – Қостанай: ҚР ПМ Ш. Қабылбаев атындағы Қостанай академиясы, 2017. – 48 б.
11. Бектурганов, О.Е. Төтенше жағдайларда құқық қорғау органдары қызметкерлерінің кәсіби қару-жарақ дағдыларын дамытудың педагогикалық-психологиялық негіздері: Монография. - Астана, 2008.
12. Усов, А.К. Жалпы Әскери дайындық: кіші командирлерге арналған құрал: в 3 ч / А.К.Усов. - Минск: БНТУ, 2008. - ч.2: Атыс даярлығы. - 2008.
13. Нысанқұлов, І.Б. Атыс дайындығы. Қарағанды: Болашақ-Баспа, 2008,
14. Атқыш қарулардан, гранатаметтерден, от атқыштардан, жауынгерлік және арнайы машиналардан атыс даярлығы, М.:Воениздат, 2016.

